

Kitap Tanıtımı/Book Review

Aytaç Demirci, Yusuf Ziya Düvenci; *Bir Mücadele Gazetesi! Demokrat İzmir*, 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2018, 501 sayfa.

İzmir basın tarihinde önemli bir yer tutan “*Demokrat İzmir*” gazetesinin yayın serüveninin anlatıldığı kitap, ilk olarak adı ile dikkat çekiyor. “*Bir Mücadele Gazetesi*” ifadesi ilk önce bir yazım hatasının olup olmadığını sorgulatsa da okuyucu kitabı okumaya başladığında bu ifadenin gayet bilinçli bir şekilde kullanıldığını görüyor. Kitabın beşinci bölümünde Demokrat İzmir gazetesinin sahibi Adnan Düvenci’nin “*eski Rumeli muhaciri aydınların pek çoğu gibi*” gazete yerine “*gazeta*” dediği açıklanıyor. Kitabın adıyla bu söyleme bir nazire yapıldığı anlaşılıyor. Kitabın yazarlarından biri olan Yusuf Ziya Düvenci’nin, Adnan Düvenci’nin oğlu olması, Demokrat İzmir gazetesi bünyesinde görev alması, hatta bir süre gazetenin imtiyaz sahipliği görevini üstlenmesi sebebiyle anlatılan dönemi gayet yakından tanıyan bir isim olarak öne çıkıyor.

Kitap, kısa bir teşekkür yazısının ardından, gazetenin kısa bir tarihçesini anlatan giriş bölümü ile başlıyor. Yedi bölüm halinde hazırlanan eserde, her bölümden önce Yusuf Rıza Düvenci’nin hatıralarını anlattığı prologlar yer alıyor.

Birinci bölümde Demokrat Parti’nin kuruluşu ve İzmir’de teşkilatlanmaya başladıktan sonra partinin çalışmalarını halka duyuracak bir yayın organı yaratma çabaları anlatılmaktadır. Demokrat Parti İzmir il örgütü başkanı Ekrem Hayri Üstündağ’ın sermayesiyle 1946 yılında “*İzmir*” gazetesinin kuruluşu, gazetede çıkan bir yazı sebebiyle Üstündağ’ın oğlunun intihar edişi, bu gelişmelerin ardından gazetenin kapatılmasından söz edilmektedir. Bu olayın hemen ardından, *İzmir* gazetesinin, *Demokrat İzmir* ismiyle yayın hayatına başladığı ve Ege bölgesinde Demokrat Parti’yi desteklemeye devam edişine değinilmektedir. İlk bölümde İzmir’de 1950 seçimleri ve seçimler sonucunda uzun yıllar süren tek parti iktidarının sona ermesine de yer verilmektedir.

İkinci bölümde Demokrat Parti iktidarının ilk yılları ele alınmaktadır. İktidar-muhalefet arasındaki uyuşmazlıklar, Demokrat Parti’nin iktidara geçişi sonrasında partinin İzmir teşkilatında yaşanan anlaşmazlıkların su yüzüne çıkması, iktidar-basın ilişkileri ile Demokrat Parti’nin İzmir il teşkilatında çeşitli gruplaşmaların oluştuğuna değinilerek, gruplar arasındaki çekişmenin tüm il teşkilatına yayıldığı ifade edilmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki bu



bölümde olaylar Demokrat İzmir'in bakış açısından anlatılmaktadır. Bazı Demokrat Partililerin çeşitli yolsuzluklara karıştığı iddia edilmektedir. Demokrat İzmir'in ise bu haksızlıklara karşı verdiği "mücadele"den söz edilmektedir. Ayrıca bu dönemde Demokrat İzmir'in teknolojik bir atılım yaparak modern bir gazete haline geliş süreci, yazar kadrosunu zenginleştirilmesi, radyo ve pazar ekleri ile daha cazip bir hale gelişini anlatılmaktadır.

Üçüncü bölümde giderek otoriterleşen DP iktidarı ve bu durumun basına yansımalarından söz edilmektedir. Bu kapsamda ispat hakkı isteyen milletvekillerinin partiden ihraç ve istifa süreçleri, Hürriyet Partisi'nin kuruluşu ve Demokrat İzmir gazetesinin muhalefet saflarına

geçişini anlatılmaktadır. Bu süreçte basın kanununun değiştiği, Demokrat İzmir üzerindeki baskıların arttığı, gazeteye ve yazarlarına açılan davaların arkasının kesilmediği belirtilmektedir. Buna karşın Adnan Düvenci'nin geri adım atmadığı ifade edilmektedir. Yusuf Ziya Düvenci, babasının tavrı hakkında şunları söylemektedir:

"Babam gazetesi için her şeyini feda etmeye hazırды. Sıkılırdı, stres olurdu ve evet önce gözlerini sonra da hayatını kaybetti, ama son nefesini verene kadar gazeteciliği bırakmadı. Gerçek bir gazeteciydi. Benim idolümdü babam. Hayatında hiç 'yamuk' iş yapmamış, 'yamuklarla' boğuşmuş, devletle hiçbir işi olmamıştır. Hiç kimse diyemez ki, 'Adnan Düvenci avanta para aldı, makine getirtti.' Bugün gazete patronu olan birçok isim hakkında şaibeler dolaşılıyor. Bunların birçoğu devlet desteği almışlardır, iktidarların borazanını öttürür. Hükümete baskı uygulayarak devlet bankalarından kredi alır, çoğunu da geri ödemezler. Bunun üzerine gidecek biri olduğunda ellerindeki gazeteyle tehdit ederler. Benim babamın elinde, o zamanın mitralyözünü gibi Demokrat İzmir gazetesi vardı, ama hiçbir zaman başka bir iş için kullanmamıştır."

Dördüncü bölümde Demokrat Parti iktidarının son yılları ve 27 Mayıs askeri müdahalesine giden süreç anlatılmaktadır. Bu süreçte Demokrat İzmir gazetesinin CHP'yi destekleyen bir yayın politikası izlemeye başlamasından söz edilmektedir. Ayrıca 1959 yılının Mayıs ayında Demokrat İzmir matbaasının

saldırıya uğrayıp yakılması olayına da bu bölümde yer verilmiştir. Bu olay, 27 Mayıs askeri müdahalesinden sonra Yassıada'daki duruşmalarda "Demokrat İzmir Gazetesi Davası" adıyla tekrar ülke gündemine gelecektir.

Beşinci bölümde ilk önce Adnan Düvenci'nin gazetecilik anlayışına değinilir. Daha sonra, 27 Mayıs sonrasında Türkiye'de basın durumu ele alınır. Bu bölümde, darbe sonrasında İzmir'de ve tüm yurttaki gelişmeler de incelenir. Adalet Partisi'nin yükselişi, 27 Mayıs sonrası İzmir belediye başkanlığını kazanan "Asfalt Osman" lakabıyla anılan Osman Kibar dönemi, yükselmeye başlayan sol düşünce ve Türkiye İşçi Partisi'ne değinilir. Bu bölümde Düvenci ailesinin eğitimci yönüne de vurgu yapılmıştır.

Altıncı bölüm Adnan Düvenci'nin vefatı ile başlar. Ardından eşi Ayten Düvenci'nin Demokrat İzmir'in başına geçişi ve "Türk basın tarihinin ilk kadın gazete patronu" oluşu anlatılır. Demokrat İzmir'in, sütunlarında Türkiye İşçi Partisi'ne daha çok yer ayrılmaya başlaması, gazetenin öğrenci hareketlerine destek vermesi, bunun üzerine Demokrat İzmir matbaasının eli sopalı bir grup tarafından taciz edilmesinden söz edilir. Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'in gazeteyi ziyareti ve bu ziyaret sonrasında gazeteye yönelik saldırı ihtimalinin bertaraf edilmesi anlatılır. Ayrıca gazetenin 1970'lerdeki durumu üzerinde durulur. Gazetenin düzenlediği ilkokullar arası bilgi yarışması, öğrencilerin yaz aylarında derslerden uzak kalmaması için hazırlanan "yaz okulu" köşesi, gazetenin edebiyat, sanat, spor, müzik ekleri hakkında bilgi verilmektedir. Ayrıca dönemin siyasi tartışmaları da yer almaktadır.

Yedinci bölümde gazetenin Bülent Ecevit'in CHP'sini desteklediği ifade edilir. Adnan Düvenci'nin yönlendirmesi ile Yusuf Ziya Okulu'nda burslu okumuş olan İhsan Alyanak'ın İzmir belediye başkanı seçildikten sonra Demokrat İzmir'in belediye ile iş birliğini geliştirdiği belirtilir. Bununla birlikte dönemin sonuna doğru Demokrat İzmir'in eleman ve kâğıt darlığı çektiği, teknolojik olarak geri kaldığı belirtilir. Dinç Bilgin'in Yeni Asır yönetimini devralması sonrasında, bu gazetenin 1970'lerin sonuna doğru teknolojik imkânları ile Türk basınının önde gelen gazetelerinden biri olduğu da vurgulanır. Sonuçta Demokrat İzmir, Yeni Asır ile birleşir. Gazete, 28 Nisan 1979 günü 11.445. sayısını yayınlamaya veda eder.

Kitabın sonunda, gazetede yer alan başlıca yazılara ve diğer başvuru kaynaklara yer veren kapsamlı bir bibliyografya yer almaktadır. Ayrıca detaylı bir dizinin yer alması da çalışmanın kullanılabilirliğini artırmaktadır. "Gazetenin Mizanpajı" adlı son bölümde ise Demokrat İzmir'in ilgi çekici başlıca sayfalarının fotoğraflarına yer verilmesi yayınlama organının seyrinin daha iyi anlaşılmasına yol açmaktadır.

Leyla KIRKPINAR*

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, (leyla.kirkpinar@deu.edu.tr).